

Psychologie výchovy a vzdělávání

Bohumíra Lazarová
lazarova@phil.muni.cz

Jan Mareš
mares@ped.muni.cz

O čem je pedagogická psychologie?

Literatura

FONTANA, D. *Psychologie ve školní praxi*. Vyd. 1. Praha : Portál, 1997

MAREŠ, J. *Styly učení žáků a studentů*. Vyd. 1. Praha : Portál, 1998

STERNBERG, R.J. *Kognitivní psychologie*. Vyd. 2. Praha : Portál, 2009

MAREŠ, J., ČÁP, J. *Psychologie pro učitele*. Praha : Portál, 2001

Mareš, J. Pedagogická psychologie. Praha: Portál, 2013

Cangelosi (Řízení třídy), Mareš, Ježek, Lašek (klíma třídy).....

Rozvrh 2019

24.9.	Laz	úvod
1.10.	Laz	Teorie/druhy učení, reflektivní učení
8.10.	Laz	Motivace k učení
15.10.	Mar	Školní úspěšnost
22.10.	Mar	Styly učení, autoregulace
29.10.	Laz	Výchova, odměny a tresty
5.11.	Laz	Diagnostika, školní poradenství
12.11.	Mar	Řízení třídy, klima
19.11.	Mar	Nadaný žák (teorie vzdělávání?)
26.11.	Mar	Subkultury ve třídě
3.12.	Laz	Aspekty učitelství
10.12.	Laz	Bálint I. sk. zpt
17.12.	Laz	Bálint II. sk. zpt

Psychologie vzdělávání a výchovy

Analogicky:

(Educational Psychology)

- Pedagogická psychologie
- Psychologie vyučování a výchovy
- Učitelská psychologie

Postavení v systému psychologických věd

- Základní disciplíny
- Aplikované disciplíny (Ped ps. je vnímána jako aplikační obor)

Vztah:

- k Ψ vývojové (základní),
- k Ψ obecné (základní - pojmy),
- k Ψ osobnosti (základní)
- k Ψ poradenské (aplikovaná)
- **k Ψ školní**
- Dílčí témata:psychologie učení a motivace,.....

Vztah k jiným vědám

- **Pedagogika (řada společných témat), speciální pedagogika**
- Sociologie
- Antropologie
-

- Někdy řazena mezi **pedagogické vědy** (stojí na rozhraní pedagogiky a psychologie) – mnoho společných témat (Německo, Skandinávie)

Vývoj pojetí ped. psych.

- **pedps je využitím poznatků obecné psychologie ve výchově a vzdělávání**
...
- Slabá prestiž, slabé využití, vzorem „vědeckosti“ jsou **přírodní vědy**.
Experimenty: vnímání, paměť, inteligence (měřitelné) (19. stol.) – Wundt, Weber, Fechner, Ebbinghaus, behaviorismus (*přírodovědná vs. duchovědná psychologie*)
- **pedps jako užití vývojové psychologie** v pedagogické praxi (20. stol. začátek) vliv Piaget, Vygotskij – do centra pozornosti se dostává aktivita a vývoj samotného dítěte.
- Toto pojetí je charakteristické snahou **nahradit pedagogiku psychologii** (už jen nenabízí pedagogice...)
- pedagogická psychologie jako **součást pedagogiky** (protireakce)
- **Pedps. jako samostatná disciplína psychologická** (prolínání)

Dnes – vlivy na rozvoj témat

- Mnoho informací, se kterými je třeba umět zacházet, nelze vše zvládnout...
- Elektronická media
- Mění se struktura populace (i žáků)
- Inkluze
- Celoživotní učení
- Učení jako společenský proces, kulturně determinovaný – vliv na generace

Co zkoumá pedpsych?

- Psychologické aspekty výchovných a vzdělávacích procesů
- Psychiku a osobnost člověka v procesu výchovy a vzdělávání
- Zabývá se průběhem, podmínkami a výsledky výchovy a vyučování, otázkou formování osobnosti (především dětí a mládeže).

Témata (dle Mareš)

- Sociální kontext školy, výchovy a vzdělávání (socializace, kultura)
 - Učení a vyučování (typy učení, definice učení, teorie učení autoregulace, motivace)
 - Požadavky na žáky
 - Obsahová stránka učení a vyučování (kurikulum, skryté kurikulum, výběr a uspořádání učiva, žákovo pojetí výuky, učební úlohy)
 - Hlavní aktéři (učitel, nový učitel, vyučovací styl, komunikace, syndrom vyhoření... žáci, nadaní žáci, problémoví žáci... školní třída, klima třídy)
 - Škola (škola jako instituce, kultura školy, klima školy)
-
- Která jste už probírali?

Poslání pedagogické psychologie (dle Mareš)

- Explanační – vysvětlující, predikční, dovolující porozumět edukačním jevům
- Usměrňující – ovlivňující stávající edukační praxi
- Projektující - navrhující a výzkumně ověřující vhodné projekty

Využití v praxi učitele

- porozumět procesu a průběhu učení (porozumět principům, které učení umožňují: aby dítě učení pochopilo, aby si je osvojilo a zapamatovalo). ...hledá způsoby, jak zvýšit motivaci žáka k učení.
 - porozumění žákovi, s ohledem na kontext celé učební situace (porozumění prostředí školy a situace žáka v ní, škola jako specifické prostředí pro učení...)
 - Porozumění procesům učení ve vztahu k věku učícího se
 - Porozumět faktorům, které učení podporují/inhibují mimo kognitivní sféru - sociální zázemí žáka, osobnost, eventuálně nemoc ... rodina
 - Porozumět třídě jako sociální skupině
 - Autodiagnostika učitele, jeho sebepercepce, psychohygienu učitele
 - Atd.
-
- Nezbytná součást přípravy učitelů (někdy je jí vyčítána malá „praktičnost“)

Vliv psych směrů (z obecné psy)

- **Asocianismus** (Herbart, Ebbinghaus - asociace, paměť – vliv na učení. Jak si nejlépe děti látku zapamatují – mnemotechnické pomůcky)
- **Reflexologie** (Pavlov – podmiňování jako učení. Např. Jak jednoduše zajistit, aby vznikl nějaký zvyk)
- **Behaviorismus** (Thorndike, Skinner, Watson – stimuly – reakce. Jak děti motivovat?)
- **Humanistická psych.** (Rogers – vliv osobnosti, volba, individualita. Jak vést děti k odpovědnosti a samostatnosti? Jak rozvíjet potenciál?)
- **Kognitivní směry** (Tolman, Kelly - kognitivní cesty - mapy, individuální konstrukce poznání. V čem se děti liší při poznávání? Jak se konstruuje znalost?)